

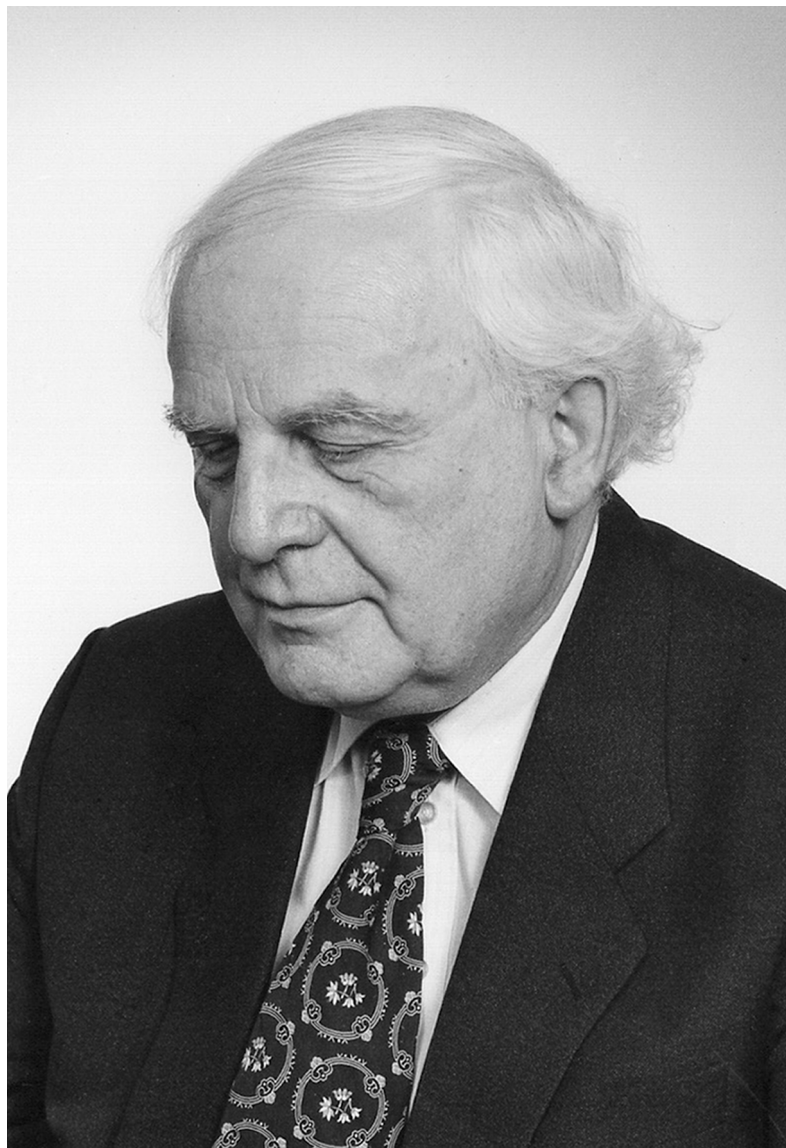
Vladimír Neuwirth

Apokalyptický deník

Triáda

Apokalyptický deník

Vladimír
Neuwirth
**Apokalyptický
deník**

Triáda

© Vladimír Neuwirth – dědicové, 1998, 2018
Epilogue © Karel Skalický, 1998, 2018
Editorial notes © Robert Krumphanzl, 2018
ISBN 978-80-7474-229-3
ISBN (PDF) 978-80-7474-242-2
ISBN (ePub) 978-80-7474-243-9
ISBN (mobi) 978-80-7474-244-6

1. 1. 1969

Klade se otázka, zda se zbožnost dneška a zítřka odliší od zbožnosti minulých časů. Zbožnost je do určité míry určována změnami, ke kterým dochází v životě lidstva. Co se v posledních generacích událo nebo co se změnilo, nejlépe člověk pozná, srovná-li život vesnice před sto padesáti léty s životem vesnice dnešní. Život vesnice v minulosti nám ve svém díle zpodobuje Božena Němcová. Jednotlivé vesnice tvoří uzavřené celky. Existuje tu určitý kontakt s vesnicemi nejbližšími a s blízkým městem. Ze vzdálenějšího světa se však do uzavřeného kruhu vesnice dostane velmi málo informací. Ratibořické údolí má několik takových nositelů informací. Patří k nim myslivec Beyer, bába kořenářka, Žid Mojžíš... Každý rok se objevuje na zámku paní kněžna se svou suitou. Zámecký svět je však do určité míry světem do sebe uzavřeným. Tuto uzavřenost podporuje i odlišnost jazyka, který vládne na zámku. Proto počet informací ze světa, který se dostává do ratibořického údolí, a jejich vliv na toto údolí není příliš významný. Událostí jsou vzdálenější výpravy z tohoto uzavřeného světa. Takovými pravidelnými výpravami jsou poutě. O nich se praví v Babičce:

„Tak se povídalo sem tam, vypravování nebylo konce, Svatoňovská pouť byla obyvatelům malého údolíčka byt i ne vzácnou událostí, neboť se rok co rok opakovala, ale vždy tak znamenitou, že bylo co mluvit o ní celých čtrnácte dní. Jestli se někdo ze sousedství do Vamberčic vypravil, mluvilo se o tom čtvrt roku před a čtvrt roku potom, a o poutnici mariicelské vypravovali si lidé od leta do leta“

(Kapitola X.).

V tomto uzavřeném světě znal člověk důvěrně lidi i přírodu. Lidé se tu navzájem neoslovují „pane“ a „paní“, nýbrž „strýčku“ a „tetičko“, „pantáto“ a „panímámo“, „kmotře“ a „kmotro“. Paměť jednotlivce je živou kronikou, v níž jsou zaznamenány životy a osudy jednotlivých lidí, generací a rodů. Dnešní člo-

věk nezná přírodu tolik z důvěrného styku s ní. Mnohem více informací se mu dostává přes filtr knih, novin, rozhlasu a televize. Člověk z doby Boženy Němcové znal přírodu ze stálého kontaktu s ní, z vlastního pozorování. Žernovští poutníci se ptají pastýřů, jaké bude počasí. Babička na otázku Barunčinu, jak to mohou vědět, odpovídá, že pozorují chování brouků a ptáků... a z toho dovedou určit, jaké bude počasí. Člověk měl důvěrný vztah k tomu, co zasadil a pěstoval, k stromům, včelám, zvířatům. V Babičce najdeme řadu příkladů takového důvěrného vztahu.

Není proto divu, že člověk, který je vytržen z tohoto uzavřeného důvěrného prostředí, je často vyveden z rovnováhy, onemocní „domácí nemocí“. Otec Karly ze stejnojmenné povídky Boženy Němcové na tuto nemoc umírá. Jednu svou povídku nazvala Božena Němcová přímo Domácí nemoc. V stálém vnitřním kontaktu s domovem vidí Božena Němcová podmínku zdraví své duše.

V úvodu do Babičky praví:

„Není více dobré stařenky! Dávno již odpočívá v chladné zemi!

Mně ale neumřela! – Obraz její odtisknut v duši mé s veškerou svojí barvitostí, a dokud zdráva zůstane, dotud bude žít v ní.“

Jak je patrné z knihy, nejde tu jen o osobu babičky, nýbrž o celý řád života ratibořického údolí.

V důvěrném vztahu člověka k lidem se odráží jeho vztah k Bohu jako Otci. K nejkrásnějším stránkám v díle Boženy Němcové a v české próze vůbec patří úryvek z Pohorské vesnice o Bohu – starostlivém Otci, bdícím nad veškerým stvořením, a úryvek o babiččiných myšlenkách na zemřelého manžela Jiřího a na nebe. Důvěrný vztah k Bohu se promítá do života liturgií a paraliturgií církevního roku.

„Kdo je vidí, ty miliony slzí, jež v takovýchto obydlích se prolévají? Kdo si jich všímá, těch slzí, jež co žhavé jiskry na

prsa matky Země padají, až útroby její v plamen se rozněcují? On, jehož vůlí v jednom okamžení tisícero tvorů umírá, tisícero k životu povstává, jehož zákonem se řídí kolotání milionů světů, jehož oko zároveň vidí na špice nebetyčných hor i na červíčka u jeho paty po zemi se plazícího, na vrchole hájů palmových i na trávnatou step, na slzu v oku ubohého otroka i na perlu ukrytou v skořápce na dně mořském, na zlatý stolec i na lože dělníkovo; on, jenž sčítá prach semena bylinového i písek v moři, jenž stejně bdí nad snem dítěte u prsu matčina jakož nad vrahem na galeji přikovaným; jehož dopuštěním se stává, že bouře tisícileté stromy podvrací a slabý štípek jen ohýbá, staleté budovy díla umění lidského v okamžení vnivec obrací, a chaloupku slimáka nepokazí; on, jemuž nic malé, nic velké, jehož mocnost a divotvornost se zobrazuje v jediné kapce vody jako v celém ohromném moři; on, jenž drží osud králův i žebrákův ve své ruce, jemuž dítětem sluje paria opovržený i kníže vznešený, obyvatel ledných hor i požehnané Arabie, divoch i vzdělanec; on, jenž pokřtil všechny svoje děti jedním jmenem, jmenem „člověk“, jím vespolek se zvat a za svaté je mít káže; on, jenž rozumí každé vroucí modlitbě, která vychází ze srdce člověka: on jediný, otec náš, tvůrce všehomíru, jenž od věkův byl, jest a na věky bude, Bůh veliký, mocný, – Bůh milosti, setře slzu s lící utýraného člověka“

(Pohorská vesnice, VI. kapitola).

„[...] babička dívá se na louku, která vede ke mlýnu. Tam od hospody přes potok vběhla na louku postava ženská, zahalená v bílou plachetku. Tiše stojí, naslouchá jako srna, když ze zákrytu lesního vyběhne na široou pláň, by se popásala. Nic neslyší než táhlé zvuky slavíka, temné hrkotání mlýnu a ševlení vln pod temnými olšemi. Otočí bílý šat okolo pravé ruky a trhá ní kvítí, kvítí devatero, každé jiné. Majíc kytici hotovu, shýbne se ještě, umyje se čerstvou rosou, a neohlížeje se vlevo ani vpravo, spěchá nazpět k hospodě. „Kristla

je to! Bude dělat svatojánský věneček; myslila jsem si, že má toho hocha ráda,‘ povídala si babička, nespouštějíc s děvčete oči. Již ji neviděla, a ještě stála v zamyšlení! Duše její kochala se v vzpomínkách! Viděla před sebou louku, viděla pohorskou vesničku, nad sebou zářící měsíc a hvězdy – byl to ten samý měsíc i hvězdy, věčně krásný, nestárnoucí –, ale ona byla tenkrát mladá, svěží holčina, když v svatojánské noci na osudný věneček devatero kvítí trhala. Jako by to bylo právě bylo, tak cítila babička strach, který měla, aby jí nikdo v cestu nepřišel a kouzlo nepřekazil. Vidí se v komůrce své, vidí na lůžku ty květované podušky, pod něž uvitý věneček klade. Vzpomíná, jak vroucně se modlila, aby jí dal Pán bůh sen, v němž by se jí zjevil ten, jehož si duše její byla oblíbila. Důvěra, kterou na osudný věneček kladla, nezklamala ji; viděla ve snu muže vysokého vzrůstu, jasného, upřímného vzhledu – toho, jemuž rovného pro ni ve světě nebylo. Usmívá se babička té dětinské chtivosti, s jakou před slunce východem do zahrady pospíchala k jabloni, by nazpátek přes jabloň věneček přehodila a ještě se dověděla, zdali Jiřího svého brzy aneb dlouho neuvidí. Pamatuje se, jak ji vycházející slunce plačící dostihlo v zahradě, plačící proto, že věneček daleko přes jabloň přelítl, a tudy nebyla čaka, že se s Jiřím brzy shledá. – V zamyšlení stojí babička dlouhou chvíli, mimovolně ruce sepne, mírný její, důvěrný zrak obrátí se vzhůru k zářícím hvězdám a z úst vyplyne tichá otázka: ‚Kdy se asi, Jiří, shledáme?‘ – Tu převěje větřík lehounce bledou tvář stařenky, jako by ji líbal duch zvěčnělého. Stařenka se zachvěje, udělá kříž a dvě slze padnou na sepjaté ruce. Po chvíli vejde tiše do stavení“

(Babička, IX. kapitola).

Život člověka české vesnice před sto padesáti léty charakterizuje prostorová uzavřenost, důvěrnost vztahu k přírodě, lidem a Bohu a je určován rytmem života přírodního a liturgií.

Život tehdejšího města se nelišil ve svém řádu podstatně od života vesnice.

Moderní vesnici charakterizuje v první řadě rozbití oné prostorové uzavřenosti. Lidé většinou nepracují ve vesnici, v níž bydlí. Dojíždějí za zaměstnáním do blízkých měst. Čtou denně noviny, poslouchají rozhlas, dívají se na televizi. Cesta do vzdálených krajů je samozřejmostí; není provázena „domácí nemocí“. Už děti jezdí do prázdninových táborů, často stovky kilometrů vzdálených. Turistika zachvátila i vrstvy venkovského obyvatelstva. Uzavřený prostor vesnice se propojil mnoha kanály s celým světem. Život člověka je ovlivňován vztahy k nejvzdálenějším zemím. Vztahy člověka se zmnohonásobily. Každý jednotlivec je se svým životem zapojen do dějin světa mnohem intenzivněji než dříve. Proud světových událostí ovlivňuje dnes život a myšlení člověka mnohem více než příroda. Přírody ubývá na zemském povrchu a člověk ztrácí onen dřívější intimní vztah k ní. Umělá skutečnost moderního města se rozšiřuje i na venkov a způsobuje v jistém smyslu jeho zánik. Rozbitím uzavřeného prostoru se znásobily kvantitativně lidské vztahy a vyprchala z nich původní důvěrnost. Proud lidských dějin se stává pro člověka nepřehledným. Zkomplikovaný svět přestal být pro něho zrcadlem osvětlujícím tajemství otcovské péče Boží. Odcizení charakterizuje vzájemné vztahy mezi lidmi a vztah člověka k Bohu.

Všechno toto dění nepřestalo být nadále bohozjevným. Kde však k němu naléztí klíč? Najdeme jej v Apokalypse, v tomto pátém evangeliu, evangeliu Ježíše Krista zmrtvýchvstalého. Jsme zde svědky dění celosvětového, kosmického. Do tohoto dějství kosmického je třeba promítat světové dění, kterého jsme svědky. Světové dění se nám osvětlí Apokalypsou a Apokalypsu budeme lépe chápat skrze komentář světového dění. Evangelia nám osvětlují božská tajemství obrazy vzatými z venkovského života. Apokalypsa nám osvětluje božská tajemství obrazem dvou měst. Před našima očima defilují politici,

velkoobchodníci, řemeslníci, pěvecké sbory, směsice národů a kmenů, která charakterizovala a charakterizuje život velkých měst. Vidíme hradby, brány, ulice a náměstí. Na počátku vývoje byla příroda a venkov, na konci je město. Na počátku Nového zákona jsou evangelia; a Nový zákon zakončuje Apokalypsa. Na počátku byl svět formovaný podle modelu domova, a na konci? Na konci je svět odcizený. A přece na samém konci má být svět domovizovaný. Nebeský Jeruzalém není městem lidí odcizených, nýbrž městem, v němž Bůh, nebeský Otec, je všechno ve všem. Alfa je obsažena v Omeze. Alfa je onen živý klíček, bez něhož by nevyrostla Omega. A tak si dnešek a zítřek musí podávat ruku se včerejškem. Svět evangelií se dovršuje v Apokalypse; důvěrnost světa evangelií neztrácí v Apokalypse a v nebeském Jeruzalému své místo.

Větším soustředěním na Ježíše Krista apokalyptického se musí lišit zbožnost našeho času od zbožnosti včerejška.

19. 4. 1969

Meditace Zjevení sv. Jana. Žádný obraz Písem nepromlouvá ke mně už tak dlouho a s takovou silou jako obraz Krista z úvodního vidění Apokalypsy. Toť Kristus, který je. Láska člověka se neuspokojí krásnými vzpomínkami, nýbrž přítomností. Nezajímá mne tolik Kristus, který byl, jako Kristus, který je. Kde je Kristus?

Vztah zmrtvýchvstalého Krista k prostoru. Je tajemným způsobem všude; zasahuje všude. Jen tenká stěna mne od něj odděluje. Stěna mého nevidění.

Všechno, co je, je bohozjevné. Bohozjevnou je hrůza, bázeň a třesení, které mnou proniká a které je doprovodným jevem veškerého dnešního dění. Bázeň a třesení proniká do mých kostí. Za vším, co se dnes děje a co je provázáno bází a třesením, je skryt ten, který se zjevuje na počátku Apokalypsy. Hrůza, která mnou proniká, zjevuje mi toho, před kterým padl Jan jako mrtvý k zemi.

Hle, zjevuje se ten, který má klíče od království mrtvých. Z úst každého jiného by tato slova zněla jako lež.

Kristus historický začal svou činnost výzvou k obrácení. Kristus apokalyptický začíná ve Zjevení výzvou k druhému obrácení. Sedm listů maloasijským obcím, toť soud stále znějící. Toť ono slovo pronikající až do morku kostí, až k rozdělení duše a ducha. Toť soud ustavičně znějící v hlubinách naší duše.

Skrze temnoty tohoto světa, skrze veškeré otřásající dění zahlíží duše „postavu podobnou Synu člověka [...] Hlavu a vlasy měla ta postava jasné jako sněhobílá vlna, oči jako ohnivý plamen, nohy jako z mosazi vyžíhané v peci a hlas jako hukot množství vod“ (Zj 1,13–15). To, co vchází do duše skrze hrůzu, bolest nebo lásku, hluboce se do ní vtiskuje.

20. 4. 1969

Některé události, obrazy a zkušenosti našeho života jsou dveřmi do tajemství Apokalypsy. Bombardovaná, hořící a zničená Opava z roku 1945 mi poodkrývá obraz zničeného Babylona: Vyšli jsme za tmy do zahrady a viděli velikou zář. Hořelo město se svými domy a chrámy. „[...] a záře, která z něho vycházela, osvětlila zemi“ (Zj 18,1). „V jediné hodině přišel tvůj soud!“ (Zj 18,10). „[...] v hrůze z jeho trápení budou státi vpovzdáli [...]“ (Zj 18,15).

Sny mívám zřídka. Na „rekreaci“ jsem měl několik snů, v nichž jsem viděl Opavu. Nebyl to však historický pohled na město z roku 1960 a několik. Procházel jsem ulicemi města a věděl jsem, na kterém náměstí nebo v které ulici se nacházím; vedle domů, které tam dnes stojí, jsem viděl stavby, které tam nestojí a které neznám z žádných obrazů. Nebyl to pohled na město, byla to vidina města. Vidina města podobná vidině Prahy, jak ji popisuje Zeyer v Janu Marii Plojharovi, nebo vidině města Trevíru podané Johannesem Kirschwengem v Putování věrných. Celá staletí byla přítomna v patetickém obraze náměstí a ulic.

V Janově vidění Babylona jsou přítomna všechna města světa; je v něm zkoncentrována celá jejich historie.

Co překvapuje čtenáře Apokalypsy, toť jistý lyrismus v pasáži o pádu Babylona: „Nikdo už v tobě nezaslechne hlas kytary [...] Klepání mlýna už v tobě nezazní [...] Písně o ženichovi a nevěstě už nikdo v tobě neuslyší“ (Zj 18,22 n). Nejhrůznější pasáží v Písmě je pasáž nazvaná Výsměšná píseň na Bábel. Je v ní vykreslen příchod tyrana do podsvětí. Viz Izaiaš 14. kapitola. Když čtu v Apokalypse o pádu Babylona, čekal bych podobný text. Prozatím není mi jasný důvod onoho lyrismu.

22. 4. 1969

Dnes jsem měl asi po třech letech opět podivný sen. Viděl jsem na obloze hořící trosky obrovské stálíce či trosky celé hvězdné soustavy. Pohybovaly se odleva doprava za ustavičného mihotání plamenného proužku kolem každé částice. Pohybovaly se na první pohled pomalu, jako když v dálce letí letadlo. Když jsem však ve snu uvážil, v jakých nesmírných dálkách letí trosky této soustavy, uvědomil jsem si, jaká to musí být obrovská rychlost. Byl jsem v nějakém domě a snažil jsem se dostat zcela nahoru, abych tento úkaz lépe viděl. Prošel jsem rychle místností v mansardě a přede mnou se otevřel pohled na temnou hlubinu vesmíru s letícími troskami. Byla ve mně touha zvědět, co to všechno znamená. Proniklo mnou poznání smyslu vyjadřující se ve třech slovech: Hněv živého Boha. Když jsem ráno přemýšlel o snu, přišel mi na mysl pohybující se vroucí kotel, který se zjevil Jeremiášovi na počátku jeho prorocké dráhy. Vroucí kotel představoval blížící se pohromy.

15. 5. 1969. Předvečer sv. Jana Nepomuckého.

V čem se projevuje dotek Boha živého? Skrze dění každé vteřiny, každé minuty se mne dotýká živý Bůh. Každá vteřina

mého života je utvářena vůlí Boha živého. Skrže dění každé vteřiny Bůh formuje mou duši. Skrže hořkost a úzkost, jež naplňují vteřiny mého dne, Bůh dotváří mou duši. Ony jsou součástí tajemství kříže, na němž mám svou účast. Jestliže je každé nadpřirozené poznání ovocem na stromě kříže, pak skrže současnou hořkost a úzkost Bůh připravuje mou duši k hlubšímu poznání Apokalypsy.

Přijetím dění každé vteřiny je třeba se kořit Bohu. Dokonalost křesťanova se projevuje v naprostém souhlase s tímto děním. Je třeba si navyknout viset na kříži vteřin.

Úvodní vidění postavy podobné Synu člověka se v mé mysli spojovalo vždy s děsem a třesením. Málo jsem dosud myslel na to, že i ono vychází z lásky a má rozvinout lásku v duši. Existuje tedy určitá spojitost mezi tímto zjevením a Velepísni. Aby duše milovala Ženicha Velepísně, musí být připravena otřesením Apokalypsy. A když byla jím připravena, může patřit na jeho tvář, jež byla „jako slunce, když svítí v plné své síle“ (Zj 1,16), a může být uchvacována jeho krásou. Bez onoho třesení a bez tohoto uchvácení zůstane naše srdce vlažným.

16. 5. 1969. *Ve svátek sv. Jana Nepomuckého.*

Každá vteřina je vchodem do tajemství Boha živého. Tento vchod má podobu Kříže. Skrže vteřinu se vchází do věčnosti. Každá vteřina je jako ony dveře, o nichž mluví sv. Jan: „Potom jsem měl vidění: dveře do nebe byly dokořán [...]“ (Zj 4,1). Buď naše mysl a vůle směřují každou vteřinu do skutečnosti středové, kterou je živý Bůh, nebo bloudí a naříkají – podle slova sv. Augustina z komentáře k Evangeliiu sv. Jana: non invenit portum, sed planctum – nenajde přístav, nýbrž pláč.

Je třeba mít milosrdenství sám se sebou.

Co je přítomnost středová? Přítomnost středová je jiný název pro všudypřítomnost.

17. 5. 1969. *Sv. Brunona.*

Den co den čtu a nechám vyznívat ve svém srdci texty Apokalypsy, a nejsem jimi přesycen. Den co den se naplňuje má duše úžasem.

Neznám knihy, která by byla tak patetická jako Apokalypsa. Obraz střídá obraz, úžas střídá úžas. Jak se to mohlo stát, že slovo kazatelů působí nudu? „A když jsem ten zjev uviděl, padl jsem mu k nohám jako mrtvý“ (Zj 1,17). „A když jsem se na ni díval, zmocnil se mne silný úžas“ (Zj 17,6). „Obyvatelé na zemi, jejichž jméno není zapsáno od počátku světa v knize života, budou zachvázeni úžasem [...]“ (Zj 17,8). „V hrůze nad jeho trestáním budou státi vpovzdáli a říkat: Běda, běda, ty velké město, Babylone, ty mocné město! V jediné hodině přišel tvůj soud!“ (Zj 18,10). „I velkokupci tohoto světa budou pro něj plakat a truchlit [...]“ (Zj 18,11). Záchvaty a výkřiky hrůzy se střídají s výkřiky radosti: „Radujte se nad tím, nebesa, všichni Boží svatí, apoštolové a proroci [...]“ (Zj 18,20). „Potom zase mi dolehlo k sluchu, že přechetný zástup volá – a podobalo se to hukotu velkých vod a mocnému dunění hromů –: Aleluja! Pán, náš Bůh všemohoucí, se úplně ujal vlády. Radujme se, jásejme [...]“ (Zj 19,6 n). Jsou tu texty a věty, které působí jako šlehnutí hrůzy: „[...] a bude trápen ohněm a sírou [...] Dým z ohně, který je mučí, vystupuje na věčné věky. A nemají klidu ve dne v noci [...]“ (Zj 14,10 n). „Moře totiž vydalo mrtvé, kteří byli v něm, i Smrt a Podsvětí vydaly svoje mrtvé. A každý byl souzen podle toho, co udělal. Pak Smrt a Podsvětí byly vhozeny do ohnivého močálu. To je druhá smrt: ohnivý močál“ (Zj 20,13 n). Vidění nebeského Jeruzaléma působí jako nesmírné vydechnutí. On, který je nazýván *beata pacis visio*, musí být viděn na pozadí *superabundantiae* hrůzy. *Superabundantia* (přenesmírná hojnost) – totéž slovo, které charakterizuje dějství a vidění Apokalypsy. *Superabundantia* hrůzy, *superabundantia* života a odpočinku. *Superabundantia* je opakem nudy.

Protiklad pekla a nebe. Peklo – beztvorost močálu; nebe – úžasná architektura. Peklo – propast a močál; nebe – město, že oči přecházejí. Temnota pekelné propasti – světlo nebeského Jeruzaléma. „[...] bludné hvězdy, pro které je na věky připravena nejhlubší tma“ (Ju 13). „A toto město nemá zapotřebí ani slunečního, ani měsíčního světla, protože je ozařuje Boží velebnost. Jeho zdroj světla je Beránek“ (Zj 21,23). „A noc žádná už nebude, ani nebude třeba nějakého světla lampy nebo světla slunečního: Pán Bůh je bude ozařovat. A budou vládnout na věčné věky“ (Zj 22,5). Nebe – být uvnitř. Peklo – zůstat venku. „Vejdi v radost Pána svého“ (Mt 25,23). „Uvrzte ho do temnosti vnější“ (Mt 22,13). „Venku zůstanou psi, čaroději, smilníci, vrazi, modláři a každý, kdo jedná proti pravdě a má v tom zálibu“ (Zj 22,15). „Blaze těm, kdo si vypírají roucho, aby měli nárok na strom života a mohli *vejít* bránou do města“ (Zj 22,14).

Svět a nebe – Babylon a Jeruzalém – město, jež zahyne, a město, jež potrvá na věky věkův – město, jež se zdá, a město pevně založené, nevěstka a nevěsta. Janovo vidění světa: „A spatřil jsem ženu, jak sedí na rudé šelmě, plné jmen, která znamenají rouhání, se sedmi hlavami a deseti rohy. Ta žena byla oblečena do nachu a šarlatu, vyšperkována zlatem, drahým kamením a perlami. V ruce držela zlatý pohár, plný ohavností a nečistého smilství. A na čele měla napsáno obrazné jméno: ‚Velký Babylon‘, jako matka nevěstek a ohavností na zemi. I viděl jsem, že tato žena je zpitá krví věřících a krví Ježíšových vyznavačů, a když jsem se na ni díval, zmocnil se mne silný úžas“ (Zj 17,3–6). Jan žasne nad viděním světa. „Pak jsem uviděl svaté město, nový Jeruzalém, jak sestupuje od Boha s nebe připravený jako nevěsta, která se vyzdobila pro svého ženicha“ (Zj 21,2).

Než spatřil Jan ženu s nápisem na čele „Velký Babylon“, praví: „Pak mne ve vytržení ducha přenesl *na poušť*“ (Zj 17,3). Než spatřil nebeský Jeruzalém jako nevěstu, praví Jan: „Tu přišel jeden z těch sedmi andělů [...] a promluvil ke mně: ‚Pojď, ukáži ti nevěstu, Beránkovu manželku!‘ I přenesl mě v duchu *na velikou*

vysokou horu a ukázal mi svaté město Jeruzalém, jak sestupuje s nebe od Boha a září Boží velebností“ (Zj 21,9–11). Nevěstku velkého Babylona viděl Jan přenesen na poušť; nevěstu nebeského Jeruzaléma viděl přenesen na velikou, vysokou horu.

Babylon – klamné vidění míru; Jeruzalém – blažené vidění míru. Zde se vysvětluje lyrismus popisu pádu Babylona: „Nikdo už v tobě nezaslechne hlas kytary, neozve se už více zpívání, pískání na píšťalu nebo zvuk trubky! Žádný mistr v jakémkoli řemesle se už nikdy v tobě neukáže! Klepání mlýna už v tobě nezazní! Světlo lampy už nikdy v tobě nezazáří! Písně o ženichovi a nevěstě už nikdo v tobě neuslyší“ (Zj 18,22 n). Babylon – klamné vidění míru domova. Pravý domov je jinde.

Do tajemství Apokalypsy člověk vniká skrze milost, intelekt a obrazivost. Předně je třeba *světla Ducha svatého*. Je třeba onoho poznání, o němž mluví prorok Joel, jehož slova opakoval Petr o prvních Letnicích: „V posledních dnech, praví Bůh, štědře dám svého Ducha všem. Pak budou vaši synové a vaše dcery prorokovat, vaši mladíci budou mít vidění a vaši starci dostanou ve snu zjevení. I svým služebníkům a služebnicím dám štědře svého Ducha v těch dnech, a budou prorokovat. A způsobím, že se ukážou divy nahoře na nebi a zázraky dole na zemi: krev a oheň a sloupy dýmu. Slunce se obrátí v temnotu a měsíc v krev, dříve než přijde veliký a slavný den Páně. A každý, kdo tehdy ho bude vzývat jako Pána, bude zachráněn“ (Sk 2,17–21; Jl 3,1–5). Za druhé je třeba *práce intelektu*. Je třeba studia teologie, biblistiky, pomocných biblických věd atd. Tímto způsobem člověk navazuje na nit tradice, vstupuje do jejích cest. Znalost tradice chrání člověka před fantazírováním a omyly a uvádí ho na cestu správných řešení. Za třetí je třeba *rozvíjet obraznost*. Obrazy Apokalypsy musí zakořenit v představivosti a mysli člověkově. Musí v nich zakořenit a rozvíjet se i s průvodními city – s jejich hrůzou, úžasem, radostí, smutkem. Z většiny komentářů k Apokalypse je patrné, že jejich autoři na tuto stránku zapomínali. Bossuet mluví na

jednom místě o lidech rozumu a obraznosti. Sám patří k lidem rozumu. Na jeho komentáři k Apokalypse (a jiných jeho dílech) je patrná milost Ducha svatého a intelektuální práce (ono „bos suetus aratro“). Obrazivost však zůstává v pozadí. Není u něho úměrně rozvinuta. – Někteří autoři komentující Apokalypsu a postrádající obraznosti počínají si jako luštitelé křížovek. Za určité obrazy dosazují jednoduché, někdy až prostické výklady, jako se dosazují písmena a slova do okének křížovky. Tak si počíná někdy i Navrátil.

Nejde jen o to, aby pracovaly v nás milost, intelekt a obrazivost, nýbrž jde o to, aby milost, intelekt a obrazivost pracovaly současně. Spolupráce těchto tří je možná plně jen u člověka, který Apokalypsou žije, který na ní postavil svůj duchovní život.

Je třeba rovněž pochopit, jakého typu je obraznost a metaforika hebrejská. Pro toto pochopení je významná Šaldova stat ze 4. ročníku jeho Zápisníku: Genius řecký a genius hebrejský (s. 259–267). Je to jedna z nejlepších Šaldových statí vůbec. Představuje výšiny, k nimž se Šaldův duch dopjal. Této studii vděčím za mnohé, pokud jde o vniknutí do tajemství Písem.

Veškeré poznání božských tajemství je ovocem na stromě kříže. Janovo poznání na ostrově Patmu předcházelo mučení u Latinské brány v Římě, vypovězení a práce v měděných dolech na Patmu. „Dostal jsem se pro hlásání Božího slova a pro svědectví o Ježíšovi do vyhnanství na ostrov, který se jmenuje Patmos. A jednou v den Páně jsem upadl do vytržení [...]“ (Zj 1,9 n).

„Jeden je váš učitel, Kristus.“ Tato věta Ježíšova je pravdivá nejen ve smyslu historickém, ale i ve smyslu mystickém. Ježíš Kristus, sedící po pravici moci Boží, Ježíš Kristus apokalyptický, dýchá na nás svého Ducha, který nám připomíná všechno, čemu učil, a který nás uvádí do veškeré pravdy. Apokalypsa je zjevením Ježíše Krista; je evangeliem Ježíše Krista zmrtvýchvstalého, jak praví Bossuet. Apokalypsou se nám zjevuje

nejen působení Ježíše Krista zmrtvýchvstalého v životě Janovců, ale i v životě každého z nás.

19. 5. 1969

V listě Římanům píše sv. Pavel o onom nesmírném stromu hříchu – hamartia –, který vyrostl a vyrůstá v lidstvu. V Apokalypse vidíme květy tohoto stromu hříchu, a nejen květy, ale celá květenství a plody. Vidíme zde zlo ve svých kořenech a projevech utříděno. Drak, nevěstka, šelmy, falešný prorok... jsou představiteli pekla, nezbrocené politické moci, falešných učení...

20. 5. 1969

Vcházíme jeden do druhého zvnějšku, skrze oči a uši. Jen Bůh může vcházet do duše zevnitř. On je naším středem a my se do něho propadáme. Smrt znamená vejítí dovnitř. Tělo nám v tom brání.

Zjevení a dějství Apokalypsy má svou gradaci. Napřed se zjevuje Ježíš sám. – Postupuje se od známého či částečně známého k neznámému, od Církve viditelné k neviditelné: Po zjevení Ježíše Krista apokalyptického následují dopisy sedmi církevním obcím; vidění vnitřního stavu sedmi obcí církve viditelné následuje vidění církve vítězné, nebe. Napřed do něj Jan patří pouze skrze dveře: „Potom jsem měl (nové) vidění: dveře do nebeské svatyně byly dokořán [...]“ (Zj 4,1). Teprve až vystoupil nahoru a upadl do vytržení, začíná se mu zjevovat tajemství nebe v stále větší šíři. Beránek láme pečeť, vycházejí apokalyptičtí jezdcí. Vidění související s lámáním pečeti jsou napřed stručná. Jsou popsána v několika málo větách. Dějství související s pátou pečetí je maličko delší. Při zlomení pečeti šesté se děj rozroste do šíře. A ještě do větší šíře se děj rozroste při zlomení pečeti sedmé. Podobná gradace dějů následuje i při troubení andělů. Čtvero troubení následuje stručné vyličení; od troubení pátého se opět děje rozrůstají do šíře.

Při vylití šesté misky se zjevuje zlo v trojjediné jednotě – peklo, nezrokovaná politická moc a falešná doktrína. Je to ona „Trójca szatańska“, řečeno slovem Mickiewiczovým: „Pak jsem spatřil, jak z tlamy draka, z tlamy šelmy a z úst onoho falešného proroka vycházejí tři nečistí duchové podobní žábám. Jsou to ďábli, kteří dělají zázraky. Vycházejí ke králům na celém světě, aby je shromáždili k válce na ten velký den všemohoucího Boha!“ (Zj 16,13 n).

Gradace: V průběhu dějin se všechno kazí zčásti. Na konci dějin dojde ke zkáze úplné. Při prvním troubení například čteme, že byla sežehnuta třetina země, třetina stromů a všechna zeleň (Zj 8,7). Při druhém zatroubení se mluví o zahynutí třetiny živočichů a třetiny lidí. Při třetím zatroubení zhořkla třetina vod (Zj 8,11). Při čtvrtém byla zasažena třetina slunce, třetina měsíce a třetina hvězd... (Zj 8,12). Při vylívání misek v kapitole 15. a 16. se už o třetinách nemluví. Trápení a zkáza se stávají obecnými. Při sedmé misce se praví: „Nastaly blesky a praskavé hřmění a začalo prudké zemětřesení, jakého nebylo, co jsou lidé na světě; tak veliké a prudké bylo to zemětřesení. Tu se ono velké město roztrhlo na tři části a pohanská města se zřítily. Tak Bůh vzpomněl na velký Babylon a dal mu pít z vína své přísně trestající spravedlnosti. A všechny ostrovy zmizely a po horách nebylo stopy“ (Zj 16,18–20). Květ zla vyrostl do své plné velikosti a zvrácené nádhery. Při pohledu na ženu sedící na rudé šelmě, v celé její moci, nádhře a ohavnosti se samotného Jana zmocnil silný úžas: „A spatřil jsem ženu, jak sedí na rudé šelmě, plné jmen, která znamenají rouhání, se sedmi hlavami a deseti rohy. Ta žena byla oblečena do nachu a šarlatu, vyšperkována zlatem, drahým kamením a perlami. V ruce držela zlatý pohár, plný ohavností a svého nečistého smilství. A na čele měla napsáno obrazné jméno: ‚Velký Babylon‘, jakožto matka nevěstek a ohavností na zemi. I viděl jsem, že ta žena je zpitá krví věřících a krví Ježíšových vyznavačů. A když jsem se na ni díval, zmocnil se mě silný

úžas“ (Zj 17,3–6). Je to dokonalý portrét zla. Do malby by jej šlo přepsat na způsob Arcimboldův nebo surrealistů, aby z ní šla vpravdě hrůza. V tomto portrétu je vyjádřena lidskými silami nezlomitelná despotie zla, jeho zvrácená nádhera, jež přitahuje, opojující moc, nesmírná krutost, ničivá láska (zjevuje se v podobě nádherné ženy; z této nádhery a ničivé lásky má něco paní Dragopulos ze Zeyerova románu Jan Maria Plojhar). Aby na tento portrét zla mohl Jan patřit, musel být ve vytržení ducha přenesen na poušť. Je to portrét nesmírně živý. Vtiskuje se svou nádhrou a hrůzou do člověkovy duše.

V evangeliích je předpovězen pád Jeruzaléma, v Apokalypse pád starověkého Říma.

Hrůza z drtivé moci zla je v hudbě, pokud znám, nejdozkonaleji vyjádřena v osvětimském zpěvu El mole rachamim.

21. 5. 1969

„Pak mi ukázal křišťálově jasný proud živé vody. Vycházela zpod trůnu Božího a Beránkova. Uprostřed mezi náměstím a řekou roste všude strom života, a nese plody dvanáctkrát (za rok), měsíc co měsíc přináší svoje ovoce. Listí z toho stromu slouží národům jako léčivo“ (Zj 22,1 n).

Rozdíl mezi českým národem ve středověku a dnes.

29. 5. 1969

V Apokalypse není obsaženo všechno. Pro důkladnější osvětlení některých vět a míst je třeba na ně „štěpit“ jiné knihy Písma svatého. Mluví-li Kristus o sobě v Apokalypse, že je Alfa, je třeba na toto místo „štěpit“ Genesi nebo knihy mudroslovné, jež nám rozvinou obsah této věty. V kapitole 21, ve 2. verši čteme: „Bylo vystrojeno jako nevěsta, která se vyzdobila pro svého ženicha.“ Obsah této věty nám rozvine Velepíseň. Zj 21,7: „[...] Já budu jeho Bůh a on bude můj syn.“ Všechny řeči Páně v evangeliích o Bohu jako starostlivém Otci nám rozvinou obsah této věty Apokalypsy. Tak se nám Apokalypsa obklo-

pí hroznem ostatních knih Písma svatého a sama bude jejich středem.

V jistém smyslu nejde především o to, co bylo a co bude, nýbrž o současnou vteřinu plynoucí řekou času. V ní je život. Život není v melancholickém vzpomínání na to, co bylo, ani v iluzorním přesouvání do budoucnosti. Ve skutečnosti současné vteřiny je obsažen Bůh. V ní a z ní tryská onen „křišťálově jasný proud vody“ (Zj 22,1), kterou je Duch svatý. V ní jsme u prsou Ženichových, lepších nad víno, jak se praví na počátku Velepísně.

„Do dějin světa jsme vstoupili ze tmy se znamením Kříže...“
(Karel Schulz).

3. 6. 1969

K bodu alfa, o němž se mluví v Apokalypse:

„Kam se to propadám! Do jaké hlubiny, do jaké propasti! Může být předmětem našeho poznání Ježíš Kristus přede všemi časy? Bezpochyby, neboť na nás se obrací Evangelium. Pojďme, krácejme pod vedením orla mezi evangelisty, miláčka mezi učedníky, jiného Jana než Jana Křtitele, Jana, syna hromu, který hřmí, který ohlušuje, který strhuje v poslušnost víry každého stvořeného ducha, když prudkým vzletem pronikajícím mraky, povznášejícím se nad anděly, nad mocnosti, cheruby a serafy, zanotuje své evangelium těmito slovy: ‚Na počátku bylo Slovo.‘ Tak začíná, aby nám umožnil poznání Ježíše Krista. Mužové, nezastavujte se u toho, čeho počátek vidíte při zvěstování Panně Marii. Řekněte se mnou: ‚Na počátku bylo Slovo.‘ Proč mluvit o počátku, když se jedná o toho, který nemá počátku? To je, jako bychom řekli, na počátku, jak vznikly věci, on *byl*: nezačínal, *byl*; nebyl stvořen, nebyl učiněn, *byl*. A čím byl? Čím byl ten, který nebyl učiněn a neměl počátku, a když Bůh všechno začínal, už byl? Byla to chaotická hmota, kterou Bůh začínal zpracovávat, uvádět v pohyb, formovat? Ne, co bylo na počátku, bylo

Slovo, vnitřní slovo, myšlenka, rozum, chápání, moudrost, vnitřní rozhovor: *sermo* (řeč): rozhovor bez rozbíhání, v němž se nevyvozuje jedna věc z druhé uvažováním; nýbrž rozhovor, v němž je podstatně veškerá pravda a který je pravda sama.“

(J. B. Bossuet: *Elevations sur les Mystères*. Douzième semaine: L'annonciation et l'incarnation. VII. Rozjímání. Ježíš Kristus přede všemi časy. Teologie sv. Jana Evangelisty.)

9. 6. 1969

V tomto Apokalyptickém deníku chtěl jsem vynechat tematiku domova, jako by s Apokalypsou naplno nesouvisela. Nyní zjišťuji, že by to rozhodně nebylo správné; domov má svou epifanickou hodnotu, širší, než jsem se domníval. Připadá mi to, jako bych 48 let sbíral materiál, abych mohl nyní začít stavět. Život člověka a dějiny stojí na dvou základních tajemstvích: na tajemství otřásání a vejítí v odpočinutí. Odpočinutí, toť domov. Domov a odpočinutí, toť nebeský Jeruzalém. Na jedné straně je: odpočinutí, domov a nebeský Jeruzalém; na druhé: otřásání, Babylon a pekelná hlubina.

Domov je ten dům z Evangelia, který stojí na skále. Domov staví otec pozemský a domov staví Otec nebeský. Domov je pevným bodem v mém nitru. Mohu jezdit z jednoho konce Evropy na druhý, bydlet v nejkrásnějších městech, ale žádné z nich se nestane mým domovem, který je na určitém místě ve světě a který je především pevným bodem v mém nitru. Non comovebitur – nepohne se. V domově začal můj život a domov je ustavičným zdrojem mého života. Ze všech věcí a skutečností, které mne v domově obklopovaly, vychází zvláštní jas. Vychází z nich jas nadpřirozený. Domov se mi stává zdrojem informací o věcech nebeských. V domově všechno pevně stojí, nic v něm není náhodného, všechny věci jsou ozářeny láskou, na všem spočívá oko nebeského Otce, na všem je patrná jeho pořádající ruka. Domov, toť onen dům, který stojí na skále; nebeský Jeruzalém, toť mnoho domovů, které stojí na skále,

toť město, které stojí na skále. Urbs coelestis, urbs beata, super saxa collocata – město nebeské, město blažené, umístěné na skále. Itálie má něco, co není v Československu; má města stojící na skále.

Babylon je zjev přechodný; nebeský Jeruzalém zjev konečný. Na konci všeho je buď pevné město, nebo močál.

Meditací domova se z alfy přechází do omegy. Omega je alfa, které se rozrostlo. V alfě je obsažen živý klíček. Omega je alfa, jež se rozrostlo a obohatilo o beta až psi...

Zahradníček praví v Oslici Balaamově, že duchovní dospívání začíná vylučováním náhod z našeho života. Není náhodné, že jsme se narodili z jistých rodičů, v určitém místě...

Abychom poznali dobře omegu, je třeba znát alfu. V alfě je omega v jistém smyslu preformováno. Abychom vnikli lépe do tajemství nebeského Jeruzaléma, je nutno poznat ráj. Abychom poznali, čím se má člověk stát, je nutno poznat Konstantinovy (Cyrilovy) pradědovské cti.

Místo odpočinutí jsem už našel. Teď je jen třeba, abych v něm dokonaleji spočinul.

Asi před čtrnácti dny jsem byl v Egenhovenu. Musel jsem dvě hodiny čekat. Strávil jsem je před svatostánkem v kapli a vůbec mi nepřípadaly dlouhé. V mysli jsem si vybavoval všechny skutečnosti domova, celý ten řád domova, jakým jsme žili. Uvědomil jsem si, že všechen tento řád měl svůj počátek ve svatostánku. Zde má svůj původ i světlo, kterým září věci v domově.

Ráj jako domov. Věci se odcizily člověku pádem. Ráj byl domovizovaný kousek světa.

Život v domově má svou skrytost. Člověk žijící tajemstvím domova bude usilovat o to, aby žil ve stínu.

14. 6. 1969. *Předvečer sv. Víta.*

Lidské rozměry světa evangelií (pokud jde o podobenství).

Kosmické rozměry světa Apokalypsy.

Týž Kristus – jednou historický, podobný lidem – podruhé apokalyptický, zjevující se v plnosti svého bytí, jež působí na nás drtivě.

Evangelium sv. Matouše zkoumáno modelem domova.

Království Boží je domovem, v němž Bůh Pater familias se stará o všechny.

Rodokmen. Není uváděn kvůli malicherné chloubě. Jde o kontinuitu života; o kontinuitu lásky.

Jednou jsem se procházel po cestách v krajině, kde bydleli moji předkové. Vzpomněl jsem si na svého strýce, nejstaršího bratra otce, který by dnes měl sto šest let a s kterým jsme šli kdysi po téže cestě z B. do P. Při vzpomínce na mrtvá pokolení mých předků, kteří chodili po cestách této krajiny, zaplavilo mne vnitřní světlo. Toto světlo prozářilo celou krajinu, její pole, cesty, stromy... Minulost a přítomnost se slily v jednu chvíli. Život odešlých pokolení a život dnešní se mi zjevily ve své jednotě.

Když jsem se narodil, chyběl mému otci rok do padesátky. Měl jsem bratry o mnoho let starší; moji bratrance a sestřenice mohli být věkově mými rodiči. Příbuzní se ke mně chovali jako k dospělému, dříve než jsem dospěl. Tento věkový rozdíl způsobil, že má rodová paměť je o generaci starší, než tomu běžně u lidí bývá, a to je pro osobní život v době, kdy se tato paměť ztrácí, dar významný.

Odešel k otcům. Zrod této metaforu jsem pochopil před léty při četbě pojednání o vykopávkách v Jerichu. Lidé stále žili ve spojení se svými předky. Pochovávali je pod podlahou svých domů. To znamená: když někdo zemřel, odešel k otcům, byl přiřazen ke svým otcům. Otcové byli stále přítomni; jejich preparované lebky, sochařsky doplněné, s očima, jež vypadají dodnes jako živé, měly své zvláštní místo v obydlí.

Jedním z míst, jež na mne v Aeneidě nejvíce působí, je zjevení penátů v III,147–178 a sestup Aenea do podsvětí v VI,255 n.

Noc je a každý tvor je poután na zemi spánkem –
hle, vtom postavy božské, sbor svatých penátů trójských,
jež jsem vynesl z Tróje a zprostřed požáru města,
viděl jsem, na lůžku leže, jak před mýma očima stojí,
ve snách, však docela jasně, a v skvělé záplavě světla,
poněvadž otvory oken se plná vlévala luna.

(III,147 n.)

Aeneas vchází do podsvětí:

Hle, kol východu slunce a za prvních paprsků jeho
pod nohou zem jim duní a začnou vrcholy lesní
vůkol se třást, jim zdá se, že psové temnotou vyjí,
neboť se bohyně blíží.

„Ó vzdalte se, nezasvěcenci!“
volá velikým hlasem, „a vyjděte odevšad z háje!
Ty jen se na cestu dej, však meč svůj vytrhni z pochvy!
Teď je chrabrosti třeba, ó Aenee, pevného ducha!“
Praví vzrušená kněžka a vstoupí do vchodu sluje,
rek pak stejným krokem a bez bázně s věstkyní kráčí.

„Bohové, vládnoucí duším a Stínové navěky němí,
Chause, Flegethonte, a prostory mlčící v temnu,
dovolte slyšené říci a s vaším svolením zjevit
věci, jež v hlubinách zemských a v temné mlze jsou skryty!“

Vpřed jdou pustou tmou, jsou černým zastření stínem,
Ditovým příbytkem mrtvých a královstvím beztělných stínů:
jako když v přísvitě matném, kdy měsíc nejistě svítí,
lesem kráčí chodec, když zakryl Iuppiter nebe
stínem a černá noc všem předmětům odňala barvu.

(VI,255 n.)

Penáti zjeví Aeneovi jeho poslání. Pradědové se v jejich řeči seřetězují s pravnuky. V podzemí vidí Aeneas své potomky a otec Anchises mu osvětlí jeho poslání a budoucí osudy.

Když pak po všech místech už otec povodil syna,
touhou po příští slávě mu v prsou roznítil srdce,
každý mu ukázal boj, jež v budoucnu bude mu vésti,
také laurenské kmeny i s městem Latina krále,
také jak každý trud má podstoupit, jak se mu vyhnout.

(VI,888–892.)

František Lazecký: Studna v selském dvoře. V horečnatém stavu má autor vidění, v němž patří na řadu svých předků a příbuzných, kteří všichni po generace čerpali vodu z jedné studny, jež je zde obrazem kontinuity života. A sám nachází mezi nimi své místo.

„Pro primitivně přírodní nazírání není duše ani tak jednota jako spíše neurčitě rozmanitý jev. Tato skutečnost vyjadřuje se v představách, jež se nacházejí u všech národů, (v představách) duchů nebo duší, jež bydlí v člověku, ať už vešly do něj před narozením, nebo při narození, nebo vešly do něj při nějaké pozdější příležitosti, aby v něm rozvinuly svou působnost. Jednou jsou chápány jako duchové předků nebo kmene, jindy jako tzv. Buschseelen. Tyto představy pocházejí ze zkušenosti každému bezprostředně známé, že na nás příležitostně přicházejí stavy a hnutí, že se v nás vynořují impulsy, pocity, myšlenky, obrazy, jež nám připadají docela cizí. Často stojí taková hnutí v nejpříkřejším rozporu s našimi názory a úmysly, takže na nás působí jako projevy bytosti existující samostatně a od nás odlišné.

Když Pavel praví: „Nekonám dobro, které chci, nýbrž dělám zlo, které nechci“ (Ř 7,19), mluví z něho táž zkušenost, totiž že se v nás čas od času projevuje vůle nám cizí, jež činí opak toho,

co sami chceme nebo schvalujeme. Není to nutně zlo, které tato druhá vůle koná, nýbrž může chtít i dobro a bude pak pocítována jako vedoucí nebo inspirující vyšší bytost, jako strážný duch nebo genius ve smyslu Sokratova daimona [...]"

(Emma Jung, *Animus und Anima*, Zürich und Stuttgart, Rascher Verlag 1967, s. 9–10).

„Vedle těchto osobních neuvědomělých obsahů existují však obsahy jiné, jež nemají svůj původ v osobních akvizicích, nýbrž v zděděné možnosti psychické činnosti vůbec, totiž v zděděné mozkové struktuře“

(tamtéž, s. 11).

Lidstvo sní svůj sen o jednotě. Toto tíhnutí k jednotě jako by bylo vyjádřeno v Máchových verších:

„Jaké to oudů toužení,
chtí opět býti jedno jen.
Jaké to strašné hemžení,
můj nový sen. – Můj nový sen! –“

„Připraven jestiž jeho stán. [...]"

(*Máj*, Intermezzo I.)

Přitom však rodové souvislosti ustupují z paměti současného lidstva. Lidé žijí v rozporu se svými předky, s tradicemi minulých věků, s dědičnými dispozicemi. Místo aby rozvíjeli do šíře svět svých předků, jsou v hlubokém rozporu s ním. Ježíš Kristus přichází jako sjednotitel rozbitého Adama. Jeho rodokmen, uvedený na počátku radostné zprávy o tomto sjednocení, je poukazem na to, že jde o jednotu živou, organickou a že je nutno živé a organické stránky v lidském životě dbát.

* * *

Jedenkrát za svého života se Ježíš Kristus zjevil třem apoštolům v své slávě – proměnil se před nimi. Byli při tom otcové, Mojžíš a Eliáš. Ježíš Kristus umírá; jeho duše sestupuje k otcům do předpekli. Když Kristus přichází na svět, jsou otcové o tom informováni. „Váš otec Abraham s plesáním chtěl vidět můj den; uviděl a zaradoval se,“ řekl Pán Ježíš Židům (J 8,56). Duše rozjímavé tvrdí, že Kristus vícekrát za svého života obcoval s otci; myslel tedy na ně, byl s nimi ve spojení...

* * *

Poznámky z knihy: Franz Bömer, *Rom und Troia*. Untersuchungen zur Frühgeschichte Roms MCMLI, Verlag für Kunst und Wissenschaft, Baden-Baden:

Inhalt:

Vorwort 9

I. Aeneas und die Römer 11

II. Die Penaten 50

Abkürzungen 119

Nachweis der Abbildungen 121

Register 123

Penáti vždy v množném čísle.

„Man mag Einwände erheben gegen feststehende Überlieferungen: es ist aber auch eine, und keine unbegründete, daß die Römer (deren typische Charaktereigenschaft konservatives Festhalten ältester Formen ist [...]) und deren ganzes Leben von der Familie aus seinen Ausgang nimmt) in ihren häuslichen Kulte religiöses Gut bewahrt haben, das im allgemeinen ursprünglich und notwendig älter ist als die staatlichen Einrichtungen“ (v poznámce 3. na s. 53).

„Soweit schriftliche Überlieferung vorliegt, begreift diese unter der Bezeichnung *di penates* zwei verschiedene Göttergruppen, deren Eigenart für die Deutung des Wesens im einzelnen richtig ist. Hier sind die Penaten zunächst ihrem

Namen entsprechend ,die im penus, d. h. in der Vorrats-Kammer, wohnenden und waltenden Götter‘. Sie sind eine eigene Gruppe, die ursprünglich mit dem Herd nichts zu tun hat: Wenn man an die altitalienischen Speicherbauten denkt (unten S. 94), dann wird die Trennung noch klarer: Vesta wohnt im Hause und di penates im Speicher, bzw. im Speicherbau. Ich nenne diese Penaten zum Zweck späterer Unterscheidungen die ‚Vorrats‘ – oder ‚Speichergötter‘ (di des penus). Zweitens aber verstand man unter den Penaten die Gesamtheit der in einem Hause verehrten Gottheiten, die Familiengötter; ihr Aufenthalt ist nicht im Vorratsraum, sondern am Herd. Entsprechend sind im Staatskult die Penaten die Gesamtheit der vom Staat verehrten Gottheiten, die di deaeque omnes (CIL 2,172), oder auch, wieder vom Hauskult abgeleitet, die di patrii, die angestammten Götter“

(s. 53–54).

20. 6. 1969

„Mimochodem řečeno: mám úžasně prostou metodu, jak rozeznávat dobré básně od špatných. Čtu knížku; nač si z ní vzpomenu po roce, po dvou, je jistě dobré. Je to ryba, jež uvízla v čeřenu mého mozku. Voda protékla. [...] Nemohu nedoporučiti čtenáři, aby se zkoušel v této kritické metodě. Za deset dvacet let praxe přivede to možná daleko.“

Vyňato: *Lyrika*, Úvodek – Josefa Hory Itálie – Konstantina Biebla Zlom a Zloděj z Bagdadu – Rudolfa Medka Láska a smrt (Z úryvku o Konst. Bieblovi). F. X. Šalda. *Kritické projevy 13* (1925–1928). Praha, Československý spisovatel 1963. Soubor díla F. X. Šaldy 22, s. 122.

Šaldova kritická metoda je založena na afektivní paměti.

Obrazy Apokalypsy se vkořeňují do mé mysli, do mého srdce. Krok za krokem nabývá tato kniha na přehlednosti. Ještě zdaleka však nemohu říci, že by má afektivní paměť všechny

její obrazy zvládla. Nejdříve se zakořeňovaly v mé paměti obrazy otřesné; nyní se do ní zakořeňují více obrazy plné míru, jako například náměstí, řeka a rostoucí strom na konci knihy. Každý den se k těmto obrazům vracím.

Obrazy nebeského Jeruzaléma jsou branou do tohoto města. Každý obraz, toť ianua coeli – brána nebes. Skrze tyto obrazy se duše propadá do tajemství svatého města a skrze toto propadání se stává už na zemi účastnou jeho života.

Z vybírání a oživování obrazů, jež se nacházejí v afektivní paměti, je třeba vytvořit součást metody k pronikání do tajemství Apokalypsy. To znamená: východiskem výkladu Apokalypsy nesmí být paměť mechanická, paměť učenecká. V našem vnitřním světě jsou obrazy krajin, stromů, řek, měst; jsou v něm postavy lidí, kteří žijí nebo zemřeli; jsou v něm výroky, verše, umělecká díla, jež si naše duše oblíbila. Spatřuje v nich něco krásného nebo něco otřesného. Žádná z těchto věcí a živých bytostí jí není lhostejná. Každá z nich je semenem, jež se může rozrůst; obsahuje informaci, jež se může rozrůst, obsahuje světlo, jež se může rozšířit. S každou touto informací, s každým tímto přirozeným světlem může Duch svatý spojit světlo nadpřirozené, a on to také činí.

Do procesu vníkaní do tajemství Apokalypsy je možno zapojit i citové stavy duše, stavy bezstarostnosti i úzkosti, radosti i bolesti. Tyto stavy nás disponují k lepšímu pochopení určitých scén Apokalypsy.

Obraz není konečnou realitou. Existuje světlo zářící za obrazem. Spočinutí v tomto světle za obrazem je cílem veškerého úsilí duše.

22. 6. 1969

Čtvrtá kapitola Zjevení. Text, který jsem mnohokrát četl. Celé vidění začne nabývat najednou na barevnosti, plastičnosti a dynamice. Dveře se otevřely dokořán. Otevřel se pohled do samého středu vesmíru, v němž jsou *rozhodnuty* osudy světa; do

samého středu, v němž se *zjevují* osudy světa. Vzhled a chování čtyř tajemných bytostí, chování starců, zpěv milionů andělů – toť zvláštní učebnice křesťanského života. Zjevuje se tu předmět naší touhy, učíme se přistupovat k Bohu, zjevuje se tu povaha Boží bytosti... Řádky o oněch čtyřech bytostech patří k nejtajuplnějším v celém zjevení. Vždycky se ve mně zvedala touha podobat se těm bytostem plným očí uvnitř i zvenčí, touha po proniknutí tajemství živého Boha i stvoření.

Strach je citová reakce na hrozící zlo. Děs je znásobený strach, vznikající při ohrožení samých základů našeho bytí. Hrůza je znásobený děs; je to reakce citu na zlo útočící na základy našeho bytí v *přítomnosti*.

Od doby zlomu baroka v osvícenství se vyskytuje u kněží snaha nevšímat si strachu, přikrýt jej závojem zkreslujících výkladů. Zpívá se v písni: „s bázní, ale beze strachu“. Bázeň beze strachu, toť nesmysl. Bázeň je strach pojící se se synovskou důvěrou. Ve spojení těchto dvou citů je synovská důvěra mocnější strachu, ale strach zcela nezmizí. Přecházení strachu je svědectvím nedostatku poznání Boha živého. Bůh se vykládá, jako se vykládá rostlinopis nebo násobilka. Strach z Boha má ontologickou příčinu. Je první reakcí omezené lidské přirozenosti na nesmírnou přesažnost Boží. V poznámkách k Apokalypse doprovázejících její překlady je moment strachu rovněž odsouván na vedlejší kolej.

V češtině jsme si navykli odlišovat strach od bázně – a je to správné. Ve Vulgátě se však vždy praví: timor Domini.

* * *

Und wenn es einst dunkelt,
Der Erd' bin ich satt,
Durchs Abendrot funkelt
Eine prächt'ge Stadt:
Von den goldenen Türmen

Singet der Chor,
Wir aber stürmen
Das himmlische Tor.

Když jednou se setmí,
země jsem syt,
V červácích třpytí se
města svit:
se zlatých věží
zpívá sbor,
my se však vrháme
v nebeskou bránu.

(Joseph von Eichendorff, *Der Soldat*.)

26. 6. 1969. Sv. Ladislav.

V tomto stadiu svého života a svého deníku považuji za nejdůležitější probrat a prozkoumat všechny zážitky, představy a zkušenosti nahromaděné za uplynulá desetiletí svého života, pokud mají určitý vztah k obrazům, dějům a tajemstvím Apokalypsy. Považuji to za podstatně důležité pro rozvoj vnitřního života v duchu této knihy. Je třeba, aby se otevřela nebesa a milost sestoupila do duše; ale je rovněž třeba, aby se otevřela země a tento déšť přijala. „Rosu dejte, nebesa, shůry a, oblakové, dštěte spravedlivého; *otevři se, země*, a vypuť Spasitele.“ V adventním introitu, vzatém z proroka Izaiáše, je nejlépe vyjádřen tento děj. Zkoumání zážitků, představ a zkušeností a hledání jejich souvislostí s obrazy, ději a tajemstvími Apokalypsy – toť ono otvírání země. Je třeba učnosti. Pouhá učenecká paměť a učenecká invence však nejsou tou pravou branou do živého dějství Apokalypsy. Nejde pouze o výklad, jde o život.

27. 6. 1969

Účel Apokalypsy je dvojitý: osvětlit tajemství lidských dějin a tajemství nebeského Jeruzaléma. Apokalypsa není teologií

dějin, jak se někdy říká, nýbrž pramenem teologie dějin. Dějiny lidstva jsou trojvrstevné. Jedna z těchto vrstev je vrstva lidská. Tvoří děje, které se dají vysvětlit lidskou aktivitou nebo lidskou nedbalostí. Druhou vrstvu tvoří zásahy mocností zlých, pekla. Třetí vrstvu tvoří zásahy nebeského Jeruzaléma. Je tedy země něčím sama o sobě a je zároveň průsečíkem dvou jiných světů, zápasících spolu pod naší oblohou. U člověka na této zemi není dobro nikdy dovedeno do stavu naprosté dokonalosti. Ani zlo se neprojevuje ve své strašné, dokonané podobě. Nebeský Jeruzalém však představuje dobro ve své nejvyšší, vykrystalizované podobě a peklo představuje zlo, jež dozrálo jak jedovatý plod a nabylo své definitivní podoby. Odtud přenesmírná moc nebeského Jeruzaléma a nesmírná moc těch, co přebývají v podsvětí. Při vysvětlování lidských dějin je třeba dbát těchto tří vrstev. Co můžeme vysvětlit z lidské iniciativy, vysvětleme z ní. Spokojit se však s ní znamenalo by být slepým k nejhlubším příčinám ustavičného grandiózního zápasu, jež v průběhu dějin sledujeme. Všechno, co je – od nejvyšších nebes, přes zemi, na níž bydlíme, po temnou hlubinu podsvětí – tvoří přes všechny protiklady jeden svět.

28. 6. 1969. Sv. Ireneje.

Pohrdání mystikou je pohrdáním slepců barvami. To platí o těch, kteří píší studie o literatuře a jejichž zmínky o mystice se podobají uplivnutí. Šalda má kladný vztah k mystice. Když však o ní píše – třeba na okraji díla Březinova –, je patrné, že ji blíže nestudoval. Jeho výklady o tom, čím se bude lišit mystika dneška od mystiky včerejška, rozhodně nejsou výklady odborníka. Určitý despekt vůči mystice mají i někteří kněží. Podobají se odborníkovi, který když potká většího odborníka, začne ho shazovat, místo aby se mu poklonil. Mystik i kněz jsou povoláni od Boha. Oba jsou „odborníky na věci Boží“. Záleží však nejen na povolání, ale i na věrnosti.

Mystikové jsou osvěžovateli lidského rodu.

* * *

Stál jsem pod krátkou lípovou alejí. (Dnes už je vykácena.) Objevil se voják na motorce se sajdkarem, předjel mne pár metrů, v místech, kde je hospoda, se obrátil a jel zpátky. Byl to první voják německé armády, která obsazovala Sudety a s nimi i náš kraj. Byl to posel pohrom, které se přivalily na nás a které určovaly i můj osud. „Pak jsem měl toto vidění [...] Beránek rozlomil první ze sedmi pečeti [...] I podívám se a vidím bílého koně, a ten, co na něm seděl, držel luk. Dostal vítězný věnec a vyjel, aby dobýval vítězství za vítězství“ (Zj 6,1–2). Dnes už nejezdí poslové pohrom na koni. Jsou motorizováni. Následovalo jednatřicet let poznamenaných uprchlictvím, nemocemi, nucenými zaměstnáními, státní rekreací a současností. Psaní deníku je hledáním smyslu uplynulých let. Je hledáním stop Boží činnosti v zmatcích a pohromách. Je úsilím o jednu soustavnou činnost v přeryvech času.

30. 6. 1969

Bůh je přítomen ve středu naší duše. On je tím středem naší duše. Pro naše nevidění je tento střed v temnotách. Ten, který je oním středem, není však temnotou, nýbrž světlem. Je OKEM, které všechno prohlédá. Je to OKO žárlivé a milosrdné. OKO prohlédající všechny skuliny naší duše. OKO vidoucí až na sám okraj vesmíru. Je třeba, abychom i my viděli sebe a vesmír tímto OKEM. Pro toto OKO neexistuje tajemství, neexistuje stín, neexistuje skryš. Je to OKO strašné; je to OKO plné něhy. Je to OKO bez víčka, které by se zavíralo. Non dormitat, neque dormiet. Je to OKO, pro které je všechno, co je, průhledným, čirým diamantem.

1. 7. 1969

Počátek četby sv. Terezie z Avily.

Œuvres de sainte Thérèse, traduites sur les manuscrits originaux par le P. Marcel Bouix, de la Compagnie de Jésus.
Tome troisième.

Œuvres mystiques. Douzième édition revue avec soin et augmentée par Jules Peyré. Paris – Libraire Victor Lecoffre.
J. Gabalda, Editeur, Rue Bonaparte, 90, 1925.

Úryvky z Hradu nitra:

„Rozjímal jsem o naší duši jako o zámku vytvořeném z jediného diamantu nebo jednoho krystalu naprosto čirého, v němž je řada pokojů, tak jako i v nebi jsou různé příbytky. A popravdě, mé sestry, duše spravedlivého, chceme-li o tom správně uvažovat, není ničím jiným než rájem, v němž Bůh podle svého slova nachází svou rozkoš. Jaký obraz si tedy musíme vytvořit o příbytku, v němž se zalíbilo přebývat Vladaři tak mocnému, tak čistému, tak velkolepému! Já sama nenacházím nic, k čemu by bylo možno přirovnat uchvacující krásu a úžasnou schopnost duše. Ať je náš duch sebepronikavější, není s to si učinit o tom dokonalý obraz. A třeba se tomu divit, když Bůh, kterého nemůžeme pochopit, sám prohlašuje, že nás stvořil podle svého obrazu a podobenství!“

(I. kapitola, cit. franc. překlad s. 260–261).

„Jaké divadlo nám musí poskytovat tento hrad tak skvělý a tak krásný, tato orientální perla, tento strom života zasazený prostřed samých vod života, kterým je Bůh [...] Slunce zahrnuje duši tolikerou nádherou a krásou; je ustavičně ve středu duše a duše sama je nadále rovněž schopná přijímat paprsky slunce [...]“

(II. kapitola, cit. překl. s. 266).

* * *

Uvažuje o duši vrátil jsem se po letech k sv. Terezii z Avily, kterou považuji za svou matku. Mé vnitřní obrácení bylo důsledkem pohovorů na Karmelu. Zde se mi dostalo síly k nástupu nové životní cesty. Proto jsem po létech v Opavě nejraději klečel před oltářem s obrazem bl. Šimona Štoka, který přesadil karmelský řád ze Svaté země do Evropy.

Mám rád poezii. U každého básníka však nacházím něco, co mne frapuje, co se mi nelíbí. U každého je ideál krásy něčím zatemněn; u jednoho více, u jiného méně. Dílo žádného z nich se nevyrovná svým jasem a čírostí textům sv. Terezie. Jsa svědkem úpadku kněžstva a řeholního stavu, proniknut utrpením nad stavem lidstva, obklopen erotismem na každém kroku se vtírajícím, pozoruje všude úpadek ideálu krásy, cítím potřebu osvěžit se texty té, jež strhla na novou cestu tisíce duší, jež inspirovala celou jednu epochu evropských dějin, jež pozvedla evropské umění z mořských vln Venuše do prosluněných hájů, osvěžovaných rosou a vánkem Ducha svatého uprostřed hor.

9. 7. 1969

Vidění Ježíše Krista z počátku Apokalypsy přestává na mne působit děsivým dojmem, jakým na mne po dlouhou dobu působilo. To znamená, že milost první přechází v milost druhou. Jan byl vyvolen k tomu, aby se mu zjevil Ježíš Kristus ve své slávě. Zjevení na něj působilo drtivě. Padl jako mrtev k zemi. Ono vyvolení byla gratia prima, milost první. Bylo však třeba uschopnění, aby mohl patřit na toho, který se zjevil. Kristus položil na Jana ruku a řekl mu, aby vstal. To byla gratia secunda, milost druhá. Byla mu dána i gratia tertia, milost třetí, spočívající v povolení a uschopnění povědět o vidění. Sv. Karel Boromejský zdůrazňuje, že dvěma apoštolům bylo dáno mimořádným způsobem nahlédnout do tajemství nebeského Jeruzaléma, sv. Pavlu a sv. Janu. Pavel však o něm mlčel, kdežto Jan promluvil. Temné vidění Slova provází mé

dny. Před svatostánkem, v tramvaji, ve vlaku, v autobuse, na procházce. Počáteční vidění Janovo se proměňuje z děsivého v temně krásné; krásné krásou všechno převyšující.

V Churu se shromáždili biskupové z celé Evropy a kněží. Klade se otázka, zda všichni tito kněží naslouchají hlasu Ježíše Krista apokalyptického, chodícího mezi svícny a držícího v ruce sedm hvězd. Hvězdami a svícny jsou biskupové, kněží s nimi spojení, diecéze a farnosti. V každém dopise na počátku Apokalypsy se mluví o stavu a potřebách jednotlivých církví, církevních obcí. V každém dopise se praví: „Kdo má uši k slyšení, poslyš, co Duch mluví k církvím.“ Kolik kněží naslouchá daleko více „hlasu mikulášovců“, o nichž se mluví v dopisech, než Duchu svatému!

Navštěvují země a města evropského kontinentu. Vidím jejich chrámy, paláce, divadla, domy... Vidím lidi na bohoslužbách. Jsou místa, kde je pramálo vidět vliv koncilu. Jsou místa, kde jako by se šlo ještě za koncil. Jsou vertikalisté a jsou horizontalisté. Vertikalisté zdůrazňují sice práva Boha, ale mnoho jich už dávno přestalo naslouchat Bohu živému. Horizontalisté skloňují ve svých modlitbách a kázáních slovo člověk ve všech pádech. Základní nedostatek, nedostatek naslouchání Bohu živému, charakterizuje obě skupiny. Změnila se lidská skutečnost, je proto třeba i změn v Církvi. Když se věčné Slovo vtělilo, nestalo se člověkem odpovídajícím době Abrahamově, nýbrž člověkem své doby. Chceme-li lidi přivést k Bohu, nemáme je předělávat na lidi doby barokní nebo gotické. Protiřecí však křesťanskému ideálu: být zmítán kdejakým větrem a vánkem současné doby. Nikde není patrná – tam, kde jsem byl – v lidských srdcích exploze nového zjevení živého Boha, který soudí a určuje míru každé současné aspiraci.

Ustavičně se mluví o změnách; nikde se však nemluví o pokání. Nový příchod království Božího se vždycky ohlašuje pokáním.